

iMoRe №192. Боротьба з відмиванням грошей та захист фінансової системи держави від дій країн-агресорів

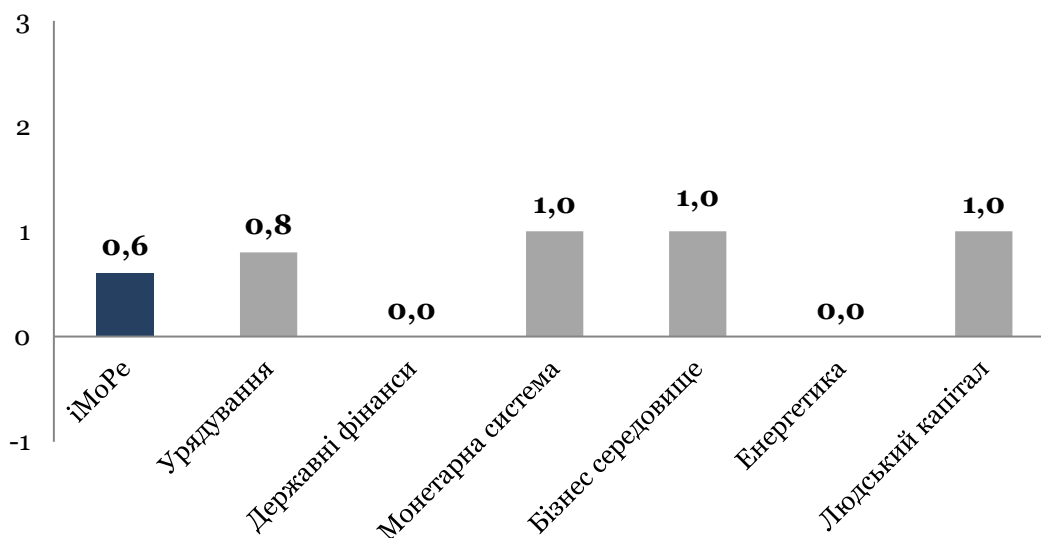
Індекс моніторингу реформ (iMoRe) становить +0,6 бала за період з 7 по 20 листопада 2022 року з можливих значень від -5,0 до +5,0. У попередньому раунді індекс дорівнював +0,6 бала.

Графік 1. Динаміка Індексу моніторингу реформ

Індекс реформ може приймати значення від -5 до +5, значення вище за +2 розглядається як прийнятний темп реформ

Графік 2. Значення iMoRe та його компонентів у поточному раунді оцінювання

Основні події раунду

1. Закон про адаптацію законодавства України до окремих стандартів FATF і вимог Директиви ЄС 2018/843 та про захист фінансової системи від дій країн-агресорів, +1,0 бал

У листопаді Президент підписав [Закон №2736](#), який є ще одним кроком у напрямку задоволення [рекомендацій Єврокомісії](#) про дії, що мають передувати вступу України до ЄС.

Він впроваджує у українське законодавство стандарти [FATF](#) (Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей) і вимоги [Директиви ЄС 2018/843](#) у сфері боротьби з відмиванням грошей та протидії фінансування тероризму. Зокрема мова йде про усунення обмеження на застосування штрафів до організацій, що надають фінансові послуги.

Також цим законом до суб'єктів первинного фінансового моніторингу (організацій, що надають фінансові послуги — банків, страхових компаній, поштових операторів, ломбардів тощо) були додані посередники та торговці творами мистецтва і ріелтори, які супроводжують оренду об'єктів вартістю 400 тисяч грн на місяць.

Окрім цього, закон обмежує можливість рф та Білорусі впливати на фінансову систему України через своїх громадян чи юросіб. Він забороняє громадянам рф і Білорусі керувати організаціями, що надають фінансові послуги на території України, та вносить громадян рф і Білорусі (окрім тих, кому надано статус учасника бойових дій в Україні), юросіб із цих країн та юросіб, що отримують кошти з країн-агресорів чи користуються їхніми фінансовими установами, до переліку високоризикових клієнтів.

Тепер українські надавачі фінансових послуг мають звітувати в Держфінмоніторинг про операції сумою від 400 тисяч гривень, якщо хоча б один з учасників операції знаходиться у країні-агресорі (або іншій країні, що не виконує вимог міжнародних організацій, задіяних у боротьбі з відмиванням доходів) чи має її громадянство.

Коментар

«[Закон №2736](#) має і плюси, і мінуси. Так, він виправив правову колізію у ризик-орієнтованому підході щодо встановлення різного ризику ділових відносин (або операцій без встановлення ділових відносин) клієнтів, до яких застосовані санкції (зокрема громадян росії та білорусі). Це зменшує для фінансових установ ризик порушення вимог законодавства при взаємодії з такими клієнтами.

Водночас вимоги Закону щодо недопущення до керівництва та управління осіб, які є громадянами росії та/або білорусі, створюють ускладнення для тих суб'єктів первинного фінансового моніторингу, у яких уже працюють такі особи. Незрозуміло, як виконати ці вимоги одночасно з вимогами законодавства про

працю (у контексті визначених причин для звільнення людей). Це наражає банки на ризики штрафів за порушення законодавства про працю або позови від колишніх працівників».

Олена Коробкова, Голова Ради Національної асоціації банків України

«[Закон №2736](#) має наблизити українське законодавство до європейських стандартів і вимог. Крім того, він посилює контроль та запроваджує певні обмеження для осіб, які мають громадянство чи підданство держави, що здійснює збройну агресію проти України.

Однак, у законі перед другим читанням з'явилися зміни, які залишилися поза увагою ЗМІ і громадськості. Це зміни до визначень [закону](#) про протидію відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, якими скорочено строк статусу PEP (політично значущі особи – Politically Exposed Persons) з довічного до 3-х років після припинення виконання публічних функцій.

Ця зміна не була підтримана Комітетом з питань фінансів, податкової та митної політики. Відповідно, висновків Головного науково-експертного управління та Головного юридичного управління на ці поправки не було. Ці правки були внесені з голосу в залі під час голосування. Ініціатором відповідних поправок (№ 16, 19, 22) є народний депутат від партії «Опозиційна платформа – За життя», зараз член депутатської групи в парламенті «Платформа за життя та мир» Григорій Мамка.

До категорії PEP належать народні депутати Верховної Ради всіх скликань, прем'єр-міністри та інші державні діячі. До 2020 такі особи вважалися публічними діячами упродовж трьох років після звільнення з посади, з 2020 року цей статус став довічним.

У 2020 році НБУ [пояснивав](#), чому має застосовуватися довічний підхід: «колишній PEP, якщо навіть формально перестає виконувати функції державного діяча, може продовжувати суттєво впливати на органи влади та керівних осіб держави».

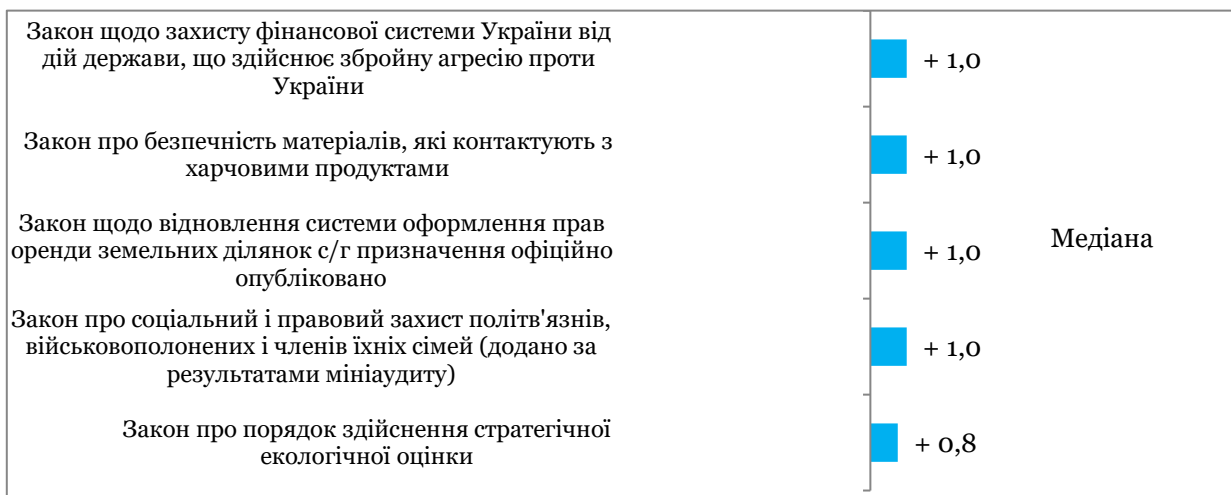
Саме [12-ою Рекомендацією FATF](#) «Публічні діячі» за особою закріплюється довічний статус публічного діяча. Проте, у поясненнях до 12-ї рекомендації FATF зазначає, що статус публічної особи, якій більше не доручено виконувати важливу державну функцію, має ґрунтуватися на оцінці ризику, а не на встановлених часових обмеженнях. Також [Директивою Європейського парламенту і Ради \(ЄС\) 2015/849](#) (стаття 22) визначається, що статус публічної особи має тривати принаймні 12 місяців після звільнення, та може тривати довше, поки ця особа не вважатиметься такою, “що більше не є джерелом ризику, притаманного публічним посадовим особам”. В Anti Money Laundering (AML) [Guidelines](#) For Customer Due Diligence (CDD) of Legal Entities рекомендують вважати публічною особою ще 18 місяців після звільнення з посади.

Різні країни демонструють відмінні підходи у визначенні термінів приналежності особи до політично значущих осіб після звільнення з посади. Переважно ці строки тривають 12-18 місяців. Наприклад, у [Польщі](#) така особа вважається PEP як мінімум рік після звільнення, у [Великобританії](#) – 18 місяців, у [Канаді](#) – 5 років.

Отже, зважаючи на корупційні ризики в Україні, для нашої країни може бути доцільним більш довгий, ніж 3 роки, строк приналежності до політично значущих осіб після її звільнення з посади. Крім того, під час здійснення фінансового моніторингу до публічних осіб варто застосовувати ризик-орієнтований підхід, коли публічні посади диференціюються за рівнем корупційного ризику, і, відповідно до цього, варто визначати строк дії статусу PEP».

Олег Іванов, аналітик «Вокс Україна»

Графік 3. Події, що визначали значення індексу, оцінка події є сумою її оцінок за напрямками, тому вона може перевищувати +5, або бути меншою за -5

Таблиця 1. Оцінки всіх подій та прогресу реформ за напрямками

Державне управління	+0,8
Закон про порядок здійснення стратегічної екологічної оцінки	+0,8
Державні фінанси	0,0
Монетарна система	+1,0
Закон щодо захисту фінансової системи України від дій держави, що здійснює збройну агресію проти України	+1,0
Бізнес середовище	+1,0
Закон про безпечність матеріалів, які контактують з харчовими продуктами	+1,0
Закон щодо відновлення системи оформлення прав оренди земельних ділянок с/г призначення офіційно опубліковано	+1,0
Енергетика	0,0

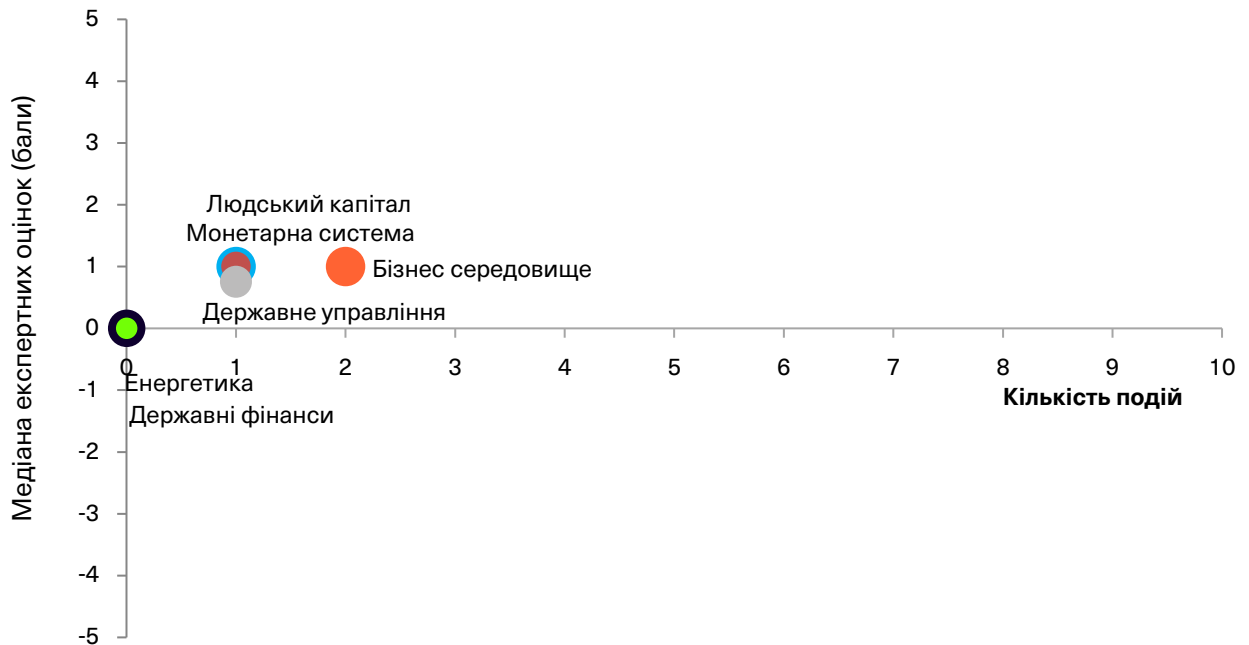
Людський капітал

+1,0

Закон про соціальний і правовий захист політв'язнів, військовополонених і членів їхніх сімей (додано за результатами мініаудиту)

+1,0

Графік 4. Значення окремих компонентів Індексу та кількість подій

(Див. графіки та таблиці на сайті http://imorevox.in.ua/?page_id=577, http://imorevox.in.ua/list_rounds.php)

Довідкова інформація: Індекс Моніторингу Реформ (ІМоРе) VoxUkraine призначений надавати комплексну оцінку зусиллям влади України зі впровадження економічних реформ. Індекс базується на експертних оцінках змін у регуляторному середовищі за п'ятьма напрямками:

1. Державне управління
2. Державні фінанси
3. Монетарна система
4. Бізнес середовище
5. Енергетика

Детальніше про Індекс та методологію розрахунку можна дізнатись на сайті imorevox.org.

VoxUkraine- це ініціатива, створена групою міжнародних та вітчизняних економістів, присвячена реформам та економічному розвитку України. Цілями VoxUkraine є поширення науково обґрунтованого аналізу та коментарів щодо економічних та суспільно-політичних подій в Україні, підвищення рівня дискусії та формулювання системного підходу до реформ, а також інтеграція України в світову мережу економістів та діячів, відповідальних за економічну політику.